

Asia: VN/558/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden uudelleen järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi

Lakiesityksen luvut 2-12

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 2 *Nykytila ja sen arviointi:*

Lausunto:

Yleistä nykytilanteesta:

Nykyinen lainsäädäntö sisältää paljon työttömyyden ehtoja ja työttömyyden keston määreitä, jotka eivät tue nopeaa palveluihin pääsyä eikä työllistymistä. Uudistusta tarvittaisiin mm., että palvelut olisivat laajemmin tarjolla muillekin kuin työttömän statuksella oleville.

Muutoinkin työvoimapalveluihin liittyy liian paljon byrokratiaa, jota tulisi karsia. Esim. uuden asiakaspalvelumallin tarkoitus on pääasiassa hyvä, mutta sen sisälle on sisällytetty ihan liian byrokraattinen seurantajärjestelmä. Se vie aikaa pois asiakkaan valmistelukselta työnteeltä. Lainsäädännön tulee turvata palvelut, mutta ei estää tai hidastaa niiden käyttöä. Asiantuntijalle jää liian vähän harkintavaltaa. Työnantajien näkökulmasta TE-palvelut ovat myös liian byrokraattiset.

2.8.5 Työllisyyden edistämisen kuntakokeilut

Työllisyyden kuntakokeilut aloitettiin maaliskuussa 2021. Valtakunnallisesti mediassa on nostettu esille paljon kuntakokeilun haasteita ensimmäisen toimintavuoden aikana, ja onnistumiset ovat jääneet vähemmälle huomiolle. Kainuun työllisyyden kuntakokeilun tulokset ovat olleet suurempiin kokeilualueisiin verrattuna myönteisiä. Muun muassa Kainuun aktivointiaste eli palveluissa olevien asiakkaiden määrä on ollut ensimmäisen toimintavuoden aikana suurempi kuin pk-seudulla. Esimerkiksi tammikuussa aktivointiaste oli Kainuussa 32 %, kun se oli vuotta aikaisemmin 27,9 %. Uudellamaalla vastaavat lukemat olivat 24,8 % ja 22,1 % (Lähde: Kainuun työllisyyskatsaus tammikuu 2022, Uudenmaan työllisyyskatsaus tammikuu 2022).

Työllisyyden kuntakokeilualueet ovat erikokoisia. Asiakasmääriltään suuremmissa kokeiluissa koetut ongelmat esim. asiakkaiden kontaktoinneissa eivät ilmene pienemmissä kokeiluissa kuten Kainuussa. Kainuun työllisyyden kuntakokeilussa ei myöskään ole suuremmilla kokeilualueilla todettua ns. suunnitelmavelkaa eli pidemmältä ajalta kertyneitä tekemättömiä asiakkaiden työllistymissuunnitelmia.

Kainuussa työllistymissuunnitelma on tehty keskimäärin 94 %:lle työttömistä työnhakijoista ennen työttömyyden ylittymistä yhdellä kuukaudella. Tämän lisäksi koko Kainuun työmarkkinatukimaksuosuoksissa ei ole ollut nousua, vaan kuntaosuudet ovat pysyneet koronapandemiasta huolimatta entisellä tasolla ja olleet joissakin Kainuun kunnissa jopa laskussa. Kuntakokeilujen seuranta on tehty tiiviissä yhteistyössä Kainuun TE-toimiston ja ELY-keskuksen kanssa. Seuranta ja arviointia tehdään kunnittain ja yhteisesti Kainuun työllisyyden kuntakokeilussa.

Yksi keskeinen positiivinen tekijä kuntakokeiluissa ja lähipalveluissa on ollut se, että asiakkaat on voitu tavata kasvokkain koronatilanteesta huolimatta. Asiakkaat ovat saaneet yksilöllistä kokonaisvaltaisempaa tukea. Tämä on korostunut etenkin niiden asiakkaiden osalta, joiden työllistymisen esteenä on tunnistamattomat työkyvyn haasteet. Kasvokkain kohtaamisten myötä asiakkaat on opittu myös tuntemaan paremmin ja heille on voitu tarjota tarkoituksenmukaisia palveluita. Myös asiakkailta on pääosin saatu vain positiivista palautetta paikallisesta palvelusta.

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 3 *Tavoitteet:*

Lausunto:

Työvoimapalveluiden järjestämistä koskevan uudistuksen tavoitteena on kasvattaa työllisyyttä edistämällä työn kysyntää ja tarjontaa valtion ja kuntien välisellä yhteistyöllä sekä vahvistaa alueiden elinvoimaa ja kilpailukykyä asiakaslähtöisillä palveluilla hyödyntämällä kuntaekosysteemin mahdollisuuksia. Yksi uudistuksen keskeisistä elementeistä on kannustava rahoitusmalli.

Suomussalmen kunnan näkemyksen mukaan, jotta työllisyyttä voidaan tosiasiallisesti edistää, tulee rahoituksen turvata paremmat resurssit ja palvelut työllisyyden edistämiseksi huomioiden asiakkaiden moninaisuus (mm. yrittäjät) sekä uuden asiakaspalvelumallin myötä syntyneet lisäpalvelut viranhaltijan työhön. Esitetyssä muodossa rahoitusmallilla on negatiivinen vaikutus kuntien talouteen sekä palvelutarjontaan.

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 4.1 *Keskeiset ehdotukset:*

Lausunto:

4.1.2 Julkisten työvoimapalveluiden järjestämistä

Kainuun työvoimapolku on nykyisellään noin 31 000, joten esitetyn määrärahan (työvoima 20 000) mukaisesti Kainuun muodostaisi mahdollisesti oman työllisyysalueensa. Määräys työvoimapolusta ja esitetyistä järjestämismalleista luo epävarmuuden siihen, miten tavoitteena olevat asiakaslähtöiset palvelut ja kuntaekosysteemin hyödyntäminen tosiasiallisesti toteutuisivat. Järjestämistä koskevaan jättämiseen maankunnan kokoiselle suurelle toimijalle kuten Kainuussa, kunnan oman elinvoiman kehittäminen ei mahdollistu niin järkevästi kuin silloin, kun järjestämistä koskeva säilyy peruskunnalla itsellään.

Käytännössä Kainuussa järjestämistä tarkoittaisi maakunnallista kokonaisuutta, mitä se on ollut jo nykyisten TE-toimistojen muodossa. Eli toivottua uudistusta ei siten olisi luvassa. Järjestämistä koskeva päätöksessä tulee huomioida myös kasvukeskusten ulkopuolella mahdollisuus liikkua ja vastaanottaa palveluita. Esimerkiksi Kainuussa kuntien väliset etäisyydet ovat pitkiä (yli 200km) ja julkisen liikenteen vuorot kulkevat rajallisesti sekä polttoaineen hinta on niin korkea, että palveluita ei voi olettaa haettavan pelkästään "isäntäkunnasta". Kuntakokeilujen aikana palveluita on saatu palautettua kuntiin, ja sillä on ollut selkeä myönteinen vaikutus työllisyyden kehitykseen ja työttömyyden ehkäisyyn.

Suomussalmen kunnan näkemyksen mukaan esitetty 20 000 työvoimapohjan peruste järjestämisvastuulle on liian suuri. Uudistuksen pitäisi lisätä ketteryyttä ja antaa kunnille harkintavaltaa järjestää palveluita sopimukseen pohjautuen niiden elinvoimaa tukevasti. Valtion säätelyä pitäisi saada siis vähemmälle. Lainsäädännöllä tulisi ohjata vain sitä, mitä tehtäviä tällä laajemmalla ja yhtenäisellä työvoima-alueella on perusteltua yhteisesti tehdä. Kuntien tulisi voida sopia yhteistoiminnasta myös kaikkien kuntalain 8 luvun mukaisten yhteistoimintamallien mukaisesti ei pelkästään kuntayhtymä tai vastuukuntamalli.

Suomussalmen kunta esittää, että järjestämisvastuu annetaan jokaiselle kunnalle ja kunnat voivat keskenään sopia isompien kokonaisuuksien yhteistoiminnasta. Itsenäinen päätäntävalta on siis säilyttävä kunnilla jo perustuslainakin näkökulmasta. Asiakaspalvelu ja työvoimaviranomaisen peruspalvelut tulee turvata kuntiin.

Järjestämisvastuusta säädettäessä on tärkeää huomioida, että kunnissa on kehitetty paljon viime vuosikymmenien ajan muutakin työllistämistoimintaa, jota ei ole järkevää siirtää kuntayhtymälle tai isäntäkunnalle. Tosiasiallisesti mahdollisilla isäntäkunnilla tuskin on edes haluakaan vastata niistä. Täten esitetty malli pirstaloisi jälleen palvelut, osa jäisi peruskuntiin ja osa siirtyisi isäntäkunnan vastuulle. Sama tapahtuisi myös henkilöstön osalta.

4.1.3 Kunnille siirtyvien tehtävien rahoitus

Esitetyssä muodossa rahoitus ja järjestämisvastuu malli ovat myös ristiriidassa keskenään. Valtionosuudet ovat esityksen mukaan tulossa peruskuntiin, mutta palvelut järjestäisivät joko kuntayhtymä tai isäntäkunta. Kainuussa on jo pitkä kokemus sote-palveluiden osalta kuntayhtymän muodossa, ja taloudellisesti kuntayhtymämalli on ollut kuntataloutta rasittava. Lisäksi kannamme huolta siitä, että mikä on isäntäkunnan intressi järjestää palvelut pikkukunnissa ja millä resurssilla suhteessa kunnan jakamaan määrärahaan.

Siirtyvistä kustannuksista tulee saada ajantasaisempaa tietoa huomioiden mm. pomaresurssit. Vuosi 2019 ei vastaa todellisuutta. Negatiivinen nettokustannusvaikutus siirtyvien kustannuksista osalta on Suomussalmen kunnalle esitettyjen laskelmien mukaan reilu 500 000 €. Tämä lisää merkittävästi kunnan kustannuksia työllisyyspalveluiden osalta, sillä kunta panostaa jo vuoden 2022 aikana itse työllisyydenhoitoon reilu 500 000 euroa, mikä ei pidä sisällään vielä työmarkkinatuen maksuosuuksia. Valtionosuuksissa tulee huomioida myös kuntien omat panostukset työllisyydenhoitoon. Muutoin tilanne laittaa priorisoimaan ja karsimaan palveluiden järjestämistä. TE-palvelukokonaisuudesta on tulossa yksi suurimmista kuntien tehtäväalueista. Esitetty malli aiheuttaa painetta esim. kuntien verotuksen kiristämiseen. Valtion siirtäessä vastuita kunnille, sen tulee aidosti tukea myös taloudellisesti kuntia.

Esitettyjen rahoituslaskelmien perusteella näyttää myös siltä, että koko Kainuu on yksi suurimmista häviäjistä rahaa jaettaessa. Negatiivinen nettovaikutus siirtyvien kustannusten osalta kuntatalouteen vaihtelevat Kainuussa reilusta 2 milj. eurosta reiluun 20 000 euroon. Jo tämä asettaa epäsuhtaan siihen, miten esitetyissä järjestämisvastuissa palvelut resurssoitaisiin ja muodostuisivat. Paine palveluiden keskittämiseksi työllisyysalueen keskuskaupunkiin pienempien kuntien kustannuksella kasvaisi.

Lisäksi esitetty rahoitusmalli rankaisee kuntia, jotka ovat hoitaneet työllisyyttä hyvin ja pitkäjänteisesti. Kainuussa laaja työttömyys on laskenut jo usean vuoden ajan. Se on osoitus siitä, että Kainuussa on tarjolla laajasti erilaisia työpaikkoja ja eri työllisyydenhoidon toimijat ovat tehneet todella hyvää työtä työllisyyden edistämiseksi ja palveluihin pääsyn turvaamiseksi. Työvoiman määrää mittarina käytettäessä Kainuu näyttäytyy myös häviäjänä, sillä työikäisen väestön määrä on täällä muuta maata pienempi ja uhkaa pienentyä entisestään.

Uudistuksessa kuntiin siirtyvien kustannusten kompensoimiseksi valtiosuusjärjestelmää ehdotetaan muutettavaksi niin, että siirtyvien tehtävien arvioiduista kustannuksista 30 prosenttia kohdennettaisiin

työttömien määrän perusteella ja 70 prosenttia 18—64-vuotiaiden asukkaiden määrän perusteella. Lisäksi kotoutumiskoulutuksen arvioidut kustannukset kohdennettaisiin vieraskielisyyden perusteella.

Suomussalmen kunta esittää, että valtionosuuskriteeristöissä kompensoidaan siirtyvien palveluiden kustannuksia myös asukastiheyden perusteella, sillä harvaanasutuilla alueilla pitkät välimatkat vaikeuttavat usein tarjotun työn vastaanottamista ja aiheuttavat palveluntuotannolle lisähaasteen asiakaskohtaisen ohjaustyön ja kustannusten kasvun muodossa.

Siirtymäaika

Tulevaan uudistukseen valmistautuminen on kunnissa jo nykyisellään haasteellista, koska tieto erityisesti järjestämistä ja taloudesta jää hyvin viime tippaan. Erityisesti kuntiin siirtyviä kustannuksia tulee pystyä ennakoimaan mahdollisimman pian paljon tarkemmalla tasolla. Siirtymäajan ja lain tulee tukea myös alkuvaiheessa havaittuja muutostarpeita, jotta kunnat voivat huolella toteuttaa laadukkaat palvelut. Muutostyössä tulee huomioida paremmin myös kuntien nykyinen henkilöstö eikä pelkästään TE-toimistojen, Ely:n ja KEHA:n henkilöstöä. Tähän toivomme laadukasta yhteistyötä TEM:iltä kuntaliiton ja kuntien kanssa.

4.1.4 Kunnan vastuu työttömyysetuuksien rahoituksesta

Työttömyysturvamenojen osalta esityksessä esitetään, että korvausten ja tasausten määrää ei tarkistettaisi jälkikäteen. Tasaus olisi toistaiseksi pysyvä elementti osana kuntien peruspalvelujen valtionosuutta. Kunta, joka pystyisi edistämään työttömien työllistymistä ja siten vähentämään työttömyysetuusmenojaan, hyötyisi tästä taloudellisesti. Suomussalmen kunnan näkemyksen mukaan korvausten ja tasausten määrää tulee tarkistaa viimeistään vuoden 2025 aikana, jolloin laajennettu maksuosuusvastuu kasvattaa merkittävästi työttömyysetuuksien kuntaosuuksia. Esitetty malli ei huomioi suhdannevaihtelusta johtuvaa mahdollista työttömyyden kasvua ja sen myötä kuntien rahoitusvastuun kasvua. Tarkastus tulisi toteuttaa vuosittain.

Kuntien rahoitusvastuun aikaistuksessa koskemaan peruspäivärahaa ja ansiosidonnaista päivärahaa, tulisi rahoitusvastuun osuutta siirtää hyvinvointialueille siinä vaiheessa, kun asiakkaan työllistymissuunnitelmaan voidaan kirjoittaa ainoaksi tehtäväksi osallistuminen sosiaali- ja terveyspalveluihin. Suomussalmen kunta esittää, että monialaisen yhteispalvelun asiakkaiden rahoitusvastuu pitkäaikaistyöttömien oalta siirretään hyvinvointialueille, jotka pääasiallisesti tuottavat kohderyhmän palvelutarpeen mukaiset palvelut.

Toisena vaihtoehtona Suomussalmen kunta esittää, että samanaikaisesti uudistuksen kanssa toteutettaisiin perusturvarahoitusuudistus, jonka myötä tosiasiallisesti työhaluttomat ja työkyvyttömät siirrettäisiin pois työttömyysetuudelta oikeammalle etuudelle (perusturva, kuntoutustuki, eläke tai toimeentulotuki) väliaikaisesti tai toistaiseksi. Tällöin työnhaun voimassaolon veloitetta muiden etuuksien saamiseksi ei tulisi ylläpitää. Tällä hetkellä työnhakija- ja työttömyystilastoja vääristää se, että maksajat edellyttävät työnhaun voimassaoloa ja työttömyysetuuden maksamista, vaikka monialaisesti on todettu, ettei asiakas ole edistettävissä millään työllistymistä edistävien palveluin, työhön tai koulutukseen. Heidän ensisijaiset palvelunsa ovat sosiaali- ja terveyshuollon sekä KELA:n palvelut kuntoutumisen tukena.

Lisäksi Suomussalmen kunta esittää, että työllistymistä edistävien palveluiden tulee poistaa jatkossakin kuntien maksuosuutta. Palveluiden tulee olla vaikuttavia ja edistävän työllisyyttä, mutta on hyvä ymmärtää se, että kaikkien työnhakijoiden eteneminen ei ole suoraviivaista työttömyydestä työhön, vaan on perustelua hyödyntää muuta työllistymistä edistävää palvelujärjestelmää.

4.1.5 Työvoimapalvelujen ohjaus ja valvonta

Esityksen mukaan järjestämistä ja rahoitusvastuu eriytyisivät uudessa rakenteessa. Rahoitusvastuu on jokaisella kunnalla. Järjestämistä ja rahoitusvastuu voisi olla yksin vain 20 000 työvoimapohjan täyttävillä kunnilla. Jos

kunnan työvoiman määrä on alle 20 000 henkilöä, sen olisi muodostettava palveluiden järjestämiseksi yhteistoiminta-alue (työllisyysalue) yhden tai useamman kunnan kanssa. Vastuu palvelujen tuottamisesta jakautuu järjestämisvastuullisille ja työllisyyspalveluja tuottaville erillisille toimijoille. Lisäksi valtion ohjaukselta suhteessa kuntiin vahvistuisi verrattuna nykyjärjestelmässä kuntiin kohdistettavaan ohjaukseen.

Esityksen mukaisen järjestämisvastuun ja rahoitusvastuun eriytyminen luo haastetta myös palveluiden suunnittelun ja valvonnan suhteen. Suomussalmen kunnan näkemyksen mukaan tämä haaste on ratkaistavissa sillä, että järjestämisvastuu peruspalveluiden osalta kuuluisi peruskunnille ja kunnat sopisivat muista yhteistoiminnassa hoidettavien asioiden (maksatus, kilpailutus ym.) vastuista ja velvollisuuksista.

4.1.6 Julkisia työvoimapalveluja koskeva sääntely

Lain mukaan työvoimaviranomaisen tulee järjestää julkisina työvoimapalveluina työnvälityspalveluja, tieto- ja neuvontapalveluja, työnhaku-, ura- ja työhönvalmennusta sekä työvoimakoulutusta.

Jotta työllisyystavoitteeseen on mahdollista päästä, tulee palveluiden olla selkeät ja vaikuttavat. Palvelut tulee olla saavutettavissa asiakkaan palvelutarpeen mukaisesti ei lain määreiden mukaisesti (esim. työkokeilun ja palkkatuen rajoitukset ja kesto). Nämä lisäisivät osaavan työvoiman kehittymistä myös TE-palveluilla. Lisäksi tarvitaan uusi palvelu tukemaan työllistymisen edistymistä ja korvaamaan nykyinen kuntouttava työtoiminta, joka on nykyisellään sosiaalipalvelua. Suomussalmen kunta esittää, työpaikoilla tapahtuva opinnollistaminen huomioidaan lainsäädännön uudistamisessa ja opinnollistamiselle annetaan juridinen status uutena työllistymistä edistävänä palveluna.

Kunnilla tulee itsellään olla mahdollisuus järjestää ko. palveluita, jotta ne voidaan toteuttaa mahdollisemman kustannustehokkaasti. Kunnat voisivat hyödyntää mm. kansalaisopistoja palveluiden tuottamisessa. Nykyinen esitys rahoituksen jakautumisesta pakottaa kuntia karsimaan nykyistä TE-palveluiden palvelutarjontaa jo niiden vaikuttavuuttakin tarkastellen.

Koska uudessa mallissa kunnat eivät voi myöntää palkkatukea itselleen, tippuvat aiemmin kuntiin palkkatuella työllistetyt henkilöt laajan työttömyyden kriteerin ulkopuolelle ja se vaikuttaa suoraan kunnan valtionosuuteen. Esitetty rahoitusmalli pakottaa kunnat muutoinkin rajaamaan tukityöllistämisen pelkkään lakisääteiseen velvoitetyöllistämiseen, koska esitettyä negatiivista nettokustannusvaikutusta on pakko kompensoida karsimalla palveluista. Suomussalmen kunta esittää, että velvoitetyöllistämisestä luovutaan ja keskitetään siihen liittyvä rahoituksen osuus työllisyyspalveluiden resursseihin, jotta valmennuksellinen työote on mahdollista ja siten työttömyysjaksot jäisivät mahdollisimman lyhyeksi kaikissa ikäluokissa myös niissä jotka kuuluvat veloitteen piiriin nykyisellään.

Nykyiset ehdotukset vaarantavat merkittävästi osatyökykyisten työllistymismahdollisuuksia. Tällä on suora vaikutus myös kuntien työttömyyden kasvuun, verotulojen pienenemiseen sekä ostovoiman heikkenemiseen alueella. Kyseessä on kuitenkin kohderyhmä, joiden työllistyminen avoimille markkinoille on tosiasiallisesti mahdotonta.

4.1.9 Työttömyysturvaa koskevat tehtävät

Uuden asiakaspalvelumallin myötä viranomaistehtävään tuli todella paljon lisää työttömyysturvan näkökulmasta seurattavia asioita. Itse perusidea ohjata asiakkaita omatoimiseen työnhakuun on kyllä hyvä uudistus. Tosiasiallisesti asiakastyöstä varsinaisen auttamisen sijaan suurin osa työajasta menee asiakkaan työttömyysturvan selvittämiseen sen eri vivahtein. Mallia tulisi selkeästi yksinkertaistaa ja yksityiskohtaisesta sääntelystä tulee luopua ja mahdollistaa työaika valmennukselliseen työtöteeseen. Olisiko tarkoituksenmukaista siirtää koko työttömyysturvan käsittely ja seuranta maksajalle? Työvoimaviranomaisen tehtävä olisi jatkossa auttaa tosiasiallisesti asiakasta ja ohjata työn, koulutuksen tai palveluiden suuntaan.

4.1.10 Asiakastietojen käsittely ja valtakunnalliset tietojärjestelmäpalvelut sekä palvelualusta

Esityksen mukaisesti KEHA-keskus vastaisi työvoimapalvelujen valtakunnallisista tietojärjestelmäpalveluista:

- (a) valtakunnallisesta tietovarannosta (keskitetty palvelu)
- (b) asiakastietojärjestelmä-kokonaisuudesta - keskitetyn ratkaisun osalta
- (c) palvelualustasta – työmarkkinatori

Jotta tietojärjestelmäpalvelut olisivat toimivat, KEHA-keskuksen tulee neuvotella järjestelmäkokonaisuuksista kuntien it-palveluista vastaavien kanssa, jotta järjestelmät mahdollistavat hyvin sujuvan työn. Kuntakokeilujen aikana on ollut nähtävissä, että vuoropuhelu kuntiin päin on ollut vähäistä ja järjestelmät eivät aina toimivat. Esim. kirjautumiseen liittyviä vaikeuksia on ollut paljon, ja KEHA-keskuksella ei ole ollut esittää niihin ratkaisuja. Myös ajanvarauspalvelun käyttöönotto kunnissa on konkreettisesti osoittanut sen, että vuoropuhelua tarvitaan paljon enemmän, jotta järjestelmät olisivat edes mahdollisia. Lisäksi järjestelmien käytöstä, suunnittelusta ja toteutuksesta syntyvät kustannukset tulee pystyä jyvittämään valtiolle.

Rekisterinpitäjyyden tulee seurata järjestämisvastuuta. Siten kunta, joka toimii työvoimaviranomaisena, toimii rekisterinpitäjänä suhteessa sen järjestämisvastuussa käsittelyssä oleviin henkilötietoihin. Suomussalmen kunta esittää ratkaisuksi kuntaliitokin esiin nostamiin haasteiksi järjestämisvastuun antamista jokaiselle peruskunnalle itselleen.

Työllistymisen edistämisen kannalta olennaisten sosiaali- ja terveyspalveluiden tiedonvaihto hyvinvointialueiden ja kuntien välillä tulee vahvistaa monialaisen tuen palvelun tiedonsaantioikeutta vastaavaksi.

Lisäksi 50 %:n työajankäyttö TE-palveluihin tulee poistaa, jotta kunnat voivat hyödyntää paremmin TE-palveluiden järjestämisessä mm. omia yritysasiantuntijoitaan, jotka eivät tee 50 %:a esim. nykyisissä kuntakokeiluissa töitä.

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 4.2 *Pääasialliset vaikutukset:*

Lausunto:

Taloudelliset vaikutukset syntyisivät kuntien työvoimapalveluiden järjestämisen henkilöstön, toimintaan tarvittavien tilojen ja hankittavien palveluiden kustannuksista, työttömyysetuuksien kuntaosuuksista, tietojärjestelmäratkaisujen sekä rahoitusjärjestelmän muutoksien yhteisvaikutuksesta. Esityksen mukainen rahoitus tulee olemaan riittämätön toiminnan järjestämiseen. Esimerkiksi alueellisesti tarkasteltuna suurin negatiivinen nettovaikutus olisi Kainuun hyvinvointialueella, jossa tasapaino heikkenisi 59 euroa asukasta kohden. TEM:n sivuilla olevien laskelmien perusteella Suomussalmelle ennakoitujen kustannusten siirron ja laskennallisen työllisyyspalveluihin kohdistuva negatiivinen nettovaikutus olisi reilu - 500 000 euroa. Laskelmat eivät huomioi millään tavoin kuntien nykyisiä omia panostuksia työllisyyden edistämiseen.

Kustannusten kuntakohtainen ennakointi esitetyn tiedon pohjalta tulee olemaan todella haasteellista ja se luo paljon epävarmuutta siitä, miten tosiasiallisesti palvelut voidaan järjestää 1.12.2024 lähtien. Mikäli valtionosuuslaskennan perusteita ei muuteta, joudutaan työllisyyspalveluihin kohdentuvia menoja karsimaan kunnissa merkittävästi ja kuntakokeilujen aikana tehty hyvä asiakaslähtöinen lähipalveluna tuotettu työ on vaarassa valua hukkaan. Esitetty malli ei myöskään huomioi riittävästi suhdannevaihteluihin liittyvää riskiä. Rahoituksen ja järjestämisvastuun epäsuhta haastaa palveluiden laatua ja riittävien resurssien turvaamisen työvoima-alueen kaikissa kunnissa etenkin pienissä kunnissa.

Esityksessä todetaan, että kuntien lakisääteisen yhteistoiminnan haasteena on se, että kuntalaisten valitsemat päättäjät pystyvät vain välillisesti vaikuttamaan yhteistoiminnassa hoidettuihin tehtäviin. Vastuukuntamallissa yhteistoimintaa varten ei perusteta erillistä oikeushenkilöä, vaan yksi kunta hoitaa tehtävät muiden sopijakuntien puolesta. Tällöin tulee nimettäväksi yhteinen toimielin, joka käytännössä vastaa yhteistoiminnassa hoidettavasta tehtävästä. Suomussalmen kunnan kanta on se, että peruspalvelut tulee antaa jokaisen kunnan itsensä järjestettäväksi ja erityistehtävistä voitaisiin sopia yhteistoiminnassa. Tällä tavoin turvataan laadukkaat lähipalveluna toteutuvat asiakaspalvelut henkilö- ja työnantaja-asiakkaiden osalta. Erityistehtäviin voisi kuulua mm. maksatus ja hankintatehtävät.

Toistuvasti pitkäaikaistyöttömien ja muutoin vaikeasti työllistyvien (ei ammatillista koulutusta, osaamisvaje, heikot työelämävalmiudet, oppimisen haasteet, sosiaaliset haasteet) sekä osatyökykyisten vaihtoehdot työllistyä kapenevat huomattavasti, jos kunnilla ei säily oikeus palkkatukeen. Kuntien oikeus palkkatukeen ja palkkatuen hyödyntäminen oppisopimuskoulutusten aikana laajentaa myös ammatillisen kouluttautumisen mahdollisuuksia erityisesti alueilla, joilla ammattioppilaitoksia ei ole tarjolla.

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 5 *Muut toteuttamisvaihtoehdot:*

Suomussalmen kunta pitää ainoana uudistuksen peruslähtökohdan näkökulmasta johdonmukaisena toteuttamisvaihtoehtona sitä, että järjestämismääräykset säilyvät kunnilla itsellään ja kunnat voivat sopia tehtävien yhteisestä järjestämisestä yhteistoimintasopimusten nojalla.

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 8 *Lakia alemman asteinen sääntely:*

-

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 10 *Toimeenpano ja seuranta:*

Lausunto:

Suomussalmen kunta pitää tärkeänä, että valmistelussa ja toimeenpanossa huomioidaan TE-hallinnon henkilöstön lisäksi kuntien työllisyyspalveluissa työskentelevä henkilöstö. Muutos on mittava myös kuntien henkilöstön osalta. Epävarmuutta lisää tällä hetkellä se, että ei voida taata nykyisten määräaikaisten virkojen jatkuvuutta ennen kuin päästään yhteisymmärrykseen järjestämistavasta sekä käytettävissä olevasta rahoituksesta.

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 12 *Suhde perustuslakiin ja säätämisyhteistyö:*

Kunnilla tulee olla oikeus itse järjestää palvelunsa elinkeino- ja kuntalaisten hyvinvointia tukevasti. Suomussalmen kunta näkee tärkeänä, että järjestämismääräykset säilyvät kunnilla itsellään ja kunnat voivat sopia tehtävien yhteisestä järjestämisestä yhteistoimintasopimusten nojalla.

Laki työvoimapalvelujen järjestämisestä

Luku 1 sisältää lain yleiset säännökset.

Näkemyksenne:

-

Luvussa 2 säädettäisiin järjestämismääräyksiä.

Erityisesti toivotaan näkemyksiä seuraavista:

- **edut ja hyödyt järjestämisvastuun siirtämisessä kunnille**
- **mahdolliset riskit järjestämisvastuun siirtämisessä kunnille**
- **työvoiman määrää ja työllisyysaluetta koskeva sääntely (huom: poikkeus työvoimapohjan kriteeriin voimaanpanolaissa)**
- **palvelujen tarjoamista koskeva sääntelyesitys**

Työvoima- ja yrityspalveluiden uudelleen järjestämistä kuntien järjestämisvastuuseen perustuvaan malliin siirtyen on valmisteltu siitä perusolettamasta, että kuntien tuottamat TE-palvelut ovat asiakkaan kannalta nykyistä valtion järjestämisvastuuseen perustuvaa mallia saavutettavammat. Kuntavetoisen lähipalvelun eduksi on katsottu myös synergiahyödyt, kun kuntien nykyiset elinvoima-, yritys- ja työllisyyspalveluresurssit yhdistetään valtionhallinnolta siirtyviin resursseihin.

Nyt lausuttavana olevassa luonnoksessa laiksi työvoima- ja yrityspalveluiden uudelleen järjestämisestä ehdotetaan, että kunnille siirtyvien palveluiden järjestämistapavaihtoehtoina olisivat kuntayhtymä- ja vastuukuntamalli. Alueilla, joilla yksittäiset kunnat eivät saavuta vaadittua 20 000 henkilön työvoimakriteeriä, tarjottu malli tarkoittaa käytännössä tosiasiallisen järjestämisvastuun siirtymistä kuntien sijaan keskustaupunkivetoiselle järjestämisalueelle.

Ehdotetussa mallissa kadotetaan uudistuksen olennaisin lähtökohta ja tavoite palveluiden järjestämisestä kunnissa lähipalveluina. Kuntayhtymä- ja vastuukuntamalleissa päätäntävalta palveluiden järjestämisestä olisi usealla alueella käytännössä alueen keskustaupungilla. Järjestämisalueen pienempien kuntien näkökulmasta tavoite kuntien oman päätäntävällän alla oleviin palveluihin siirtymisestä ei toteutuisi. Pienempien kuntien näkökulmasta uudistus ei toisi tosiallista muutosta suhteessa nykyiseen valtion järjestämisvastuuseen perustuvaan malliin.

Suomussalmen kunta esittää, että uudistuksessa järjestämisvastuu säilytetään kunnilla itsellään ja kunnat voivat sopia tehtävien yhteisestä järjestämisestä yhteistoimintasopimusten nojalla.

Luvussa 3 säädettäisiin ohjauksesta ja valvonnasta.

Erityisesti toivotaan näkemyksiä seuraavista:

- **valtakunnalliset tavoitteet**
- **työllisyyden edistämisen valtakunnallinen neuvottelukunta ja sen tehtävät**
- **alueelliset työllisyyden edistämisen yhteistyö- ja seurantakeskustelut**

-

Luvussa 4 säädettäisiin työnhakijan palveluprosessista.

Säännökset vastaavat 2. toukokuuta voimaan tulleen uuden asiakaspalvelumallin (niin sanottu pohjoismainen työvoimapalvelumalli) säännöksiä.

Näkemyksenne:

-

Luvussa 5 säädettäisiin työnvälityksestä ja työnhakuvelvollisuudesta.

Näkemyksenne:

-

Luvussa 6 säädetään tieto- ja neuvontapalveluista, asiantuntija-arvioinneista, ammatinvalinnan- ja uraohjauksesta sekä valmennuksesta ja kokeilusta.

Näkemyksenne:

-

Luvussa 7 säädettäisiin työvoimakoulutuksesta.

Näkemyksenne:

-

Luvussa 8 säädettäisiin muutosturvakoulutuksesta.

Näkemyksenne:

-

Luvussa 9 säädettäisiin työttömyysetuudella tuetusta työnhakijan omaehtoisesta opiskelusta.

Näkemyksenne:

-

Luvussa 10 säädettäisiin työnantajalle myönnettävistä tuista (palkkatuki, 55-vuotta täyttäneiden työllistämistuki, työolosuhteiden järjestelytuki).

Näkemyksenne:

Suomussalmen kunta esittää, että palkkatuen myöntäminen kunnille säilytetään vaihtoehtona erityisesti tilanteissa, joissa palkkatukea kohdennetaan osatyökykyisten työllistämiseen tai tukityöllistetyn henkilön oppisopimuskoulutuksen aikaiseen työskentelyyn. Palkkatuettujen oppisopimuskoulutusten säilyminen kuntien keinovalikoimassa edesauttaisi kuntien osallistumista ammattikoulutusten järjestämiseen ja osaavan työvoiman saatavuuden kehittämiseen alueilla.

Kunnissa tapahtuvalla palkkatuetulla oppisopimusopiskelulla on olennainen merkitys ammatillisen kouluttautumisen mahdollistajana erityisesti alueilla, jotka sijaitsevat kaukana ammatillisista oppilaitoksista.

Luvussa 11 säädettäisiin henkilöasiakkaalle myönnettävistä tuista ja korvauksista (starttiraha, työhön tai palveluun hakeutumisesta aiheutuvien kustannusten korvaus, palveluun osallistumisesta aiheutuvien kustannusten korvaus).

Näkemyksenne:

-

Luvussa 12 säädettäisiin työllistämisvelvoitteesta.

Näkemyksenne:

-

Luvussa 13 säädettäisiin asiakastietojen käsittelystä ja valtakunnallisesta tietojärjestelmäpalvelusta.

Näkemyksenne:

-

Luvussa 14 säädettäisiin palvelualustasta.

Näkemyksenne:

-

Luvussa 15 säädettäisiin tukien ja korvausten maksamisesta ja takaisinperinnästä.

Näkemyksenne:

-

Luku 16 käsittää erinäisiä säännöksiä.

Näkemyksenne:

-

Luvussa 17 säädettäisiin muutoksenhausta.

Näkemyksenne:

-

Muut esitykseen sisältyvät lakiehdotukset

Laki elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksesta annetun lain muuttamisesta ja laki elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kehittämis- ja hallintokeskuksesta

Erityisesti toivotaan näkemyksiä, ovatko ehdotetut muutokset ELY-keskusten sekä KEHA-keskuksen tehtäviin riittävän selkeät ja eri toimijoiden yhteistyötä edistävät?

-

Laki työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annetun lain 23 §:n muuttamisesta

-
Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta

Erityisesti toivotaan näkemyksiä seuraavista:

- kuntien vastuulle siirtyvien tehtävien rahoitus, ovatko ehdotetut uudet valtionosuuden määräytymistekijät toimivia rahoituksen kohdentamisessa?
- kolmen vuoden siirtymäaika laskennalliseen rahoitukseen (voimaantulosäännös)
- kunnan työttömyysetuuksien rahoitusvastuun laajentamisen korvaus

-
Laki työttömyysturvalain muuttamisesta (pois lukien 14 luku)

Erityisesti toivotaan näkemyksiä työttömyysturvaprosessiin ja sitä koskevaan toimivaltaan liittyen.

-
Laki työttömyysturvalain muuttamisesta 14 luku;

Laki työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain muuttamisesta;

Laki työttömyyskassalain muuttamisesta

Erityisesti toivotaan näkemyksiä seuraavista:

- kunnan työttömyysetuusmenoon kohdistuvan rahoitusvastuun porrastusmalli
- eräiden kotoutumisesta annetussa laissa tarkoitettujen henkilöiden kohdalla sovellettavaksi ehdotettu poikkeus kunnan rahoitusvastuuseen työmarkkinatuesta
- ehdotus kunnan rahoitusosuuden perintää koskevan tehtävän hoitamisesta Kelassa myös peruspäivärahan ja ansiopäivärahan perusosan osalta
- edellä ehdotettujen muutosten vaikutus Kelan, työttömyyskassojen ja Työllisyysrahaston työmäärään mukaan lukien tietojärjestelmämuutokset ja näistä aiheutuvat kustannukset

-
Laki ulkomaalaislain muuttamisesta

-
Laki luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta annetun lain 8 §:n muuttamisesta

-
Laki valtionavustuksesta yritystoiminnan kehittämiseksi vuosina 2021 – 2028 annetun lain muuttamisesta

-
Laki palkkaturvalain muuttamisesta;

Laki merimiesten palkkaturvalain muuttamisesta

-

Laki Työkanava Oy –nimisestä osakeyhtiöstä annetun lain 4 §:n muuttamisesta

-

Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta

-

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta

-

Laki vuorotteluvapaalain muuttamisesta

-

Laki sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamista koskevan Euroopan unionin lainsäädännön soveltamisesta annetun lain 6 ja 11 §:n muuttamisesta

-

Laki tulotietojärjestelmästä annetun lain muuttamisesta;

Laki tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain muuttamisesta

-

Laki työsopimuslain muuttamisesta;

Laki merityösopimuslain muuttamisesta

-

Laki kunnan ja hyvinvointialueen viranhaltijasta annetun lain 3 a ja 37 a §:n muuttamisesta;

Laki valtion virkamieslain 5 a ja 9 c §:n muuttamisesta

-

Laki yhteistoimintalain muuttamisesta;

Laki työnantajan ja henkilöstön välisestä yhteistoiminnasta kunnassa ja hyvinvointialueella annetun lain 8 ja 9 §:n muuttamisesta;

Laki yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa annetun lain 24 ja 25 §:n muuttamisesta

-

Laki toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta;

Laki eläkkeensaajan asumituesta annetun lain 14 §:n muuttamisesta;

Laki kansaneläkelain 35 §:n muuttamisesta;

Laki sairausvakuutuslain 8 luvun 9 §:n muuttamisesta;

Laki sotilasavustuslain 11 §:n muuttamisesta;

Laki opintotukilain 6 §:n muuttamisesta

-

Laki sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnasta annetun lain 14 §:n muuttamisesta

-

Laki tuloverolain muuttamisesta;

Laki maatilatalouden tuloverolain 10 f §:n muuttamisesta;

Laki elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 56 §:n muuttamisesta

-

Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta

-

Laki rikoslain 47 luvun 6 §:n muuttamisesta;

Laki rikosrekisterilain 4 a §:n muuttamisesta;

Laki rikosrekisterilain 4 a §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain muuttamisesta

-

Laki työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien voimaansaattamisesta

Erityisesti toivotaan näkemyksiä seuraavista:

- yhteistoimintasopimusten solmimiselle esitetty aikataulu
- henkilöstösiirrot ja henkilöstön asemaan liittyvät menettelytavat
- sitovien sopimusten ja vastuiden siirtyminen

-

Laki työllistymistä edistävästä monialaisen tuen yhteistoiminnasta

Erityisesti toivotaan näkemyksiä asiakaskriteerin muutoksesta ja nuorten työllistymistä edistävän monialaisen tuen yhteispalvelua koskevasta sääntelystä.

-

Muut huomioon esityksestä

Kommentoitavaa:

-

Maaninka Jonne
Suomussalmen kunta

